

Rivierengebied Klimaatbestendig Samen aan de slag!

Samenwerkingsagenda: factsheets speerpunten

18 november 2020

Introductie

Doel overzicht

- Per speerpunt inzicht geven in hoe we opvolging geven aan de verdere uitwerking van de speerpunten.
- Voor elk speerpunt is een factsheet opgesteld o.b.v. de input van de werkgroepen.

Hoe nu verder?

- Contact opnemen met stakeholders: door werkgroep per speerpunt of per stakeholder (in overleg)
- Eerste digitale bijeenkomst plannen: stand van zaken toelichten, commitment ophalen voor samenwerkingsagenda (tactische doelen en speerpunten) en vervolgsafspraken maken
- Afspraken maken over de verantwoordelijkheden: aanwijzen speerpunt-trekker(s)
- Uitwerken speerpunten en samenwerkingsagenda

Speerpunt 1

We hebben klimaatadaptatie als een integraal onderdeel opgenomen in onze omgevingsvisies en omgevingsplannen.

Termijn: 2020-2023

Aanleiding en doel

Aanleiding

DPRA: vanaf 2020 klimaatbestendig en waterrobuust handelen.

Doel

- Sector overstijgende aanpak, doorbreken van beleidsverkokering.
- Commitment om regionaal kaders vast te stellen om gelijk speelveld in regio te creëren
- Kennisbank opzetten met goede praktijkvoorbeelden en lessons learned.
- Klimaatadaptatie onderdeel laten zijn van een regionaal programma i.p.v. eigen programma.

Bespreekpunten

- Toelichting over ambities, strategie, stand van zaken en vervolg RAS.
- We werken nu toe naar en samenwerkingsagenda, voor de komende 3 jaar (t/m 2023).
- Overeenstemming/commitment met interne en externe stakeholders over tactische agenda en speerpunten voor de komende 3 jaar.
- We nemen klimaatadaptatie als een integraal onderdeel mee in onze omgevingsvisie en omgevingsplannen.
- Inventarisatie van de stand van zaken t.a.v. omgevingsvisies en omgevingsplannen bij de betrokken overheden.
- Zijn organisaties al aan de slag? Zijn er goede voorbeelden?
- Hoe komen we tot bouwstenen voor klimaatadaptatie en hoe geven we deze vorm?
- Wat is er nodig, waaraan is behoefte? Wat kunnen we regionaal bieden?
- In welke mate is maatwerk nodig per gemeente/organisatie?

Aanpak

1. Benaderen projectleiders/beleidsmedewerkers omgevingsvisie (*netwerkgroep*).
2. Overzicht stand van zaken omgevingsvisies/omgevingsplannen (*ondersteuning*).
3. Inventariseren goede voorbeelden (*team/ondersteuning*).
4. Organiseren Masterclass(es) RAS en Omgevingsvisie (*team/ondersteuning*).
5. Formuleren (regionale) bouwstenen klimaatadaptatie t.b.v. omgevingsvisies (*p.m.*).

Stakeholders

- Gemeenten
- Waterschap Rivierenland
- Provincie Gelderland

Deskundigen

Trekker(s)

- **Organisatie X**

Team

- **Nog te bepalen**
- **Projectleiders Omgevingsvisie**

Speerpunt 2

We beschikken over hitteplannen en -protocollen die we actief uitdragen naar inwoners, zorginstellingen, bedrijven, organisatoren evenementen.

Termijn: 2020-2022

Aanleiding en doel

Aanleiding

DPRA: vanaf 2020 klimaatbestendig en waterrobuust handelen.

Doel

Regionaal overkoepelend hitteprotocol opstellen, zodat gemeenten alleen lokale accenten hoeven aan te brengen.

Bespreekpunten

- Toelichting over ambities, strategie, stand van zaken en vervolg RAS.
- We werken nu toe naar en samenwerkingsagenda, voor de komende 3 jaar (t/m 2023).
- Overeenstemming/commitment met interne en externe stakeholders over tactische agenda en speerpunten voor de komende 3 jaar.
- Urgentie om te komen tot (lokale) hitteplannen en protocollen.
- Zijn organisaties al aan de slag? Zijn er goede voorbeelden?
- Hoe komen we tot een overkoepelend protocol en hoe geven we deze vorm?
- Wat is er nodig, waaraan is behoefte?
- In welke mate is maatwerk nodig per gemeente/organisatie?

Aanpak

1. Benaderen beleidsmedewerkers sociaal domein, recreatie, p.m. (*netwerkgroep*).
2. Overzicht stand van zaken hitteplannen en protocollen (*ondersteuning*).
3. Inventarisatie doelgroepen (*team/ondersteuning*).
4. Organiseren bijeenkomst/webinar samen met GGD (*team/ondersteuning*).
5. Opstellen regionaal overkoepelend hitteplan – en protocol (*p.m.*).

Stakeholders

- Gemeenten
- GGD
- Zorginstellingen
- Evenementenbureaus
- Horeca en cultuur
- Recreatieondernemers
- ?

Deskundigen

- GGD

Trekker(s)

- Organisatie X

Team

- Nog te bepalen
- Gemeenten: medewerkers sociaal domein
- GGD

Speerpunt 3

We willen klimaatadaptief handelen stimuleren bij inwoners en bedrijven in de regio (participatie & communicatie).

Termijn: 2020-2025

Aanleiding en doel

Aanleiding

Als regio willen we de urgentie van klimaatadaptatie vergroten. Zowel bij 'interne stakeholders' zoals overheden als bij 'externe' stakeholders als inwoners en bedrijven. Bij deze partijen willen we klimaatadaptief handelen stimuleren.

Doel

Samengevat wil de regio met hulp van communicatie bewustwording, en daarmee handelingsperspectief, vergroten. Dit geldt voor een breed scala aan stakeholders; van overheden tot bedrijven en inwoners. We willen zoveel mogelijk mensen informeren (uitleggen waarom het van belang is om in actie te komen), inspireren (goede voorbeelden laten zien, waardoor men overtuigd raakt van het 'waarom') en motiveren en moveren (in beweging laten komen, what's in it for me?), waardoor we als regio beter voorbereid raken op het veranderende klimaat en de gevolgen die dat met zich meebrengt.

Bouwstenen

- Inschakeling van een communicatiebureau die een communicatiestrategie gaat opzetten voor de komende 4 jaren, opgedeeld in fasen (1 jr, 2 jr, 4 jr).
- Doelgroepen en handelingsperspectief: inwoners, professionals, bagagedragers
- Het idee is dat je de strategie ook zelf uitvoert. Hoe zorg je er ook voor dat externe partijen dit opnemen in hun communicatiestromen?
- We zijn voor een snelle en praktische insteek, dus wel plannen maken voor resultaten over vier jaar, maar concrete acties inplannen op korte termijn.
- Bestaande materialen en initiatieven: wat tuig je zelf op en hoe combineer je slim?
- Projectcommunicatie en –mijlpalen.
- Denk aan het activeren van een groep die nu al bereid is om aan de slag te gaan (laaghangend fruit). Activeer deze kopgroep en netwerken van bewonersinitiatieven zo snel mogelijk.
- Onderzoek met welke kernboodschap(pen) de doelgroep aangesproken wordt.
- Ontwikkel een middelenmix.

Aanpak

1. Opstellen uitvraag voor de werving van een communicatiebureau (*team*).
2. Terugkoppeling uitvraag met communicatie-adviseurs via netwerkgroep (*netwerkgroep*) en met buurregio Land van Maas en Waal (*team/procesbegeleider*).
3. Uitwerken aanbestedingstraject door penvoerende gemeente (West Betuwe) in afstemming met buurregio (*team/ondersteuning/gemeente*).
4. Uitnodigen drie bureaus om een PvA/offerte op te stellen (*team/West Betuwe*).

Stakeholders

- Gemeenten
- WSRL
- Provincie Gelderland
- Regio Rijk van Nijmegen/Land van Maas en Waal.

Deskundigen

- Communicatiebureau (nog te selecteren)

Trekker(s)

- Gemeente West Betuwe

Team

- Frank Wijchgel (WSRL)
- Tom den Dekker (gem. West Betuwe)
- Charlotte de Leeuw (gem. Nederbetuwe)
- Nanny Roelen (gem. Tiel)
- Mark Kemperman (provincie Gelderland)
- Martine Kriesch (gem. Zaltbommel)
- Judith Arntz (gemeente Culemborg)
- Martijn Timmermans (gemeente West Maas en Waal)
- Roland Roijackers

Speerpunt 4

We hebben groennormen en ontwerpprincipes geformuleerd voor het klimaatadaptief ontwikkelen stedelijk gebied.

Termijn: 2020-2023

Bespreekvoorstel waarmee we stakeholders benaderen (in vervolg op de RAS)

Aanleiding

Het wordt steeds natter, warmer, er zijn langere droge periodes en de zeespiegel stijgt. Het KNMI heeft scenario's opgesteld die duidelijk maken dat we ons moeten voorbereiden op extremere weersomstandigheden. Uit de stresstesten blijkt dat het effect van klimaatverandering ook in onze regio merkbaar is. Door aangepast materiaalgebruik, stedenbouwkundig ontwerp en het vergroenen van stedelijk gebied creëren we ruimte voor water bij extreme regenval en verkoeling bij hoge temperaturen.

Doel

Beperking van wateroverlast, droogte en hitte nemen we als ontwerppunt mee bij de (her)inrichting van onze kernen. Daarbij werken overheden, woningcorporaties en private partijen samen om dorpen en steden te transformeren tot groene, leefbare en klimaatbestendige kernen. We gaan er samen voor zorgen dat zo snel mogelijk alle nieuwe ontwikkelingen klimaatbestendig zijn. Bij renovatie, beheer en onderhoud wordt klimaatadaptatie meegenomen.

Bespreekpunten

- Toelichting over ambities, strategie, stand van zaken en vervolg RAS.
- We werken nu toe naar en samenwerkingsagenda, voor de komende 3 jaar (t/m 2023).
- Overeenstemming/commitment met interne en externe stakeholders over tactische agenda en speerpunten voor de komende 3 jaar.
- Een ambitie voor Leefbare kernen in de RAS is het ontwikkelen van groennormen en ontwerpprincipes voor het stedelijk gebied (bebouwd en onbebouwd) in de regio.
- Hoe willen de stakeholders betrokken worden; welke rol zien ze voor zichzelf en missen we een partij?
- Inventarisatie van wat er al is met betrekking tot groennormen en ontwerpprincipes voor het stedelijk gebied.
- Hoe te komen tot een effectieve en reële groennorm?
- Welke mogelijkheden zijn er om deze groennormen en ontwerpprincipes regionaal vast te leggen?
- Moet en hoe kan de gekozen regionale norm worden omgebogen naar maatwerk per gemeente?
- Om ontwerpprincipes en groennormen te kunnen hanteren moeten deze worden opgenomen in gemeentelijk beleid. Welke mogelijkheden zijn hiervoor?

Aanpak

1. Oriënterend gesprek met de provincie Gelderland over de rol die zij willen nemen (*team + procestrekker*).
2. Benaderen stakeholders en eventueel deskundigen (*procestrekker/ondersteuning*).
3. Werkateliers (live/digitaal) waarbij we eerst ervaringen en kennis uitwisselen en daarna aan de slag gaan met het bespreken en afwegen van de voorbeelden en mogelijkheden (*team + ondersteuning*).
4. Naar aanleiding van werkateliers opstellen van groennormen en ontwerpprincipes (*nog te bepalen*).

Stakeholders

- Provincie Gelderland
- Waterschap Rivierenland
- Omgevingsdienst Rivierenland
- Omgevingsdienst Regio Arnhem
- AVRI
- Gebiedcoöperaties?
- Woningcorporatie?
- Overkoepelende organisatie ontwikkelaar

Deskundigen

- CROW
- Platform 31
- Natuurinclusief bouwen
- VNG (handreiking klimaat adaptief bouwen en inrichten)
- Klimaatadaptief bouwen Zuid Holland
- Adviseur

Trekker(s)

- **Organisatie X**

Team

- Miek Blom (gem. Tiel)
- Kees de Jong (gem. Lingewaard)
- Daniëlle Eggink (gem. Neder Betuwe)
- Titia Leuscher (gem. Maasdriel)
- Provincie?

Speerpunt 5

We nemen klimaatadaptatie-doelen standaard mee in de prestatieafspraken met de woningcorporaties en contracten met ontwikkelaars.

Termijn: 2020-2021

Bespreekvoorstel waarmee we stakeholders benaderen (in vervolg op de RAS)

Aanleiding

Het wordt steeds natter, warmer, er zijn langere droge periodes en de zeespiegel stijgt. Het KNMI heeft scenario's opgesteld die duidelijk maken dat we ons moeten voorbereiden op extremere weersomstandigheden. Uit de stresstesten blijkt dat het effect van klimaatverandering ook in onze regio merkbaar is. Door aangepast materiaalgebruik, stedenbouwkundig ontwerp en het vergroenen van stedelijk gebied creëren we ruimte voor water bij extreme regenval en verkoeling bij hoge temperaturen.

Doel

Beperking van wateroverlast, droogte en hitte nemen we als ontwerputgangspunt mee bij de (her)inrichting van onze kernen. Daarbij werken overheden, woningcorporaties en private partijen samen om dorpen en steden te transformeren tot groene, leefbare en klimaatbestendige kernen. We gaan er samen voor zorgen dat zo snel mogelijk alle nieuwe ontwikkelingen klimaatbestendig zijn. Bij renovatie, beheer en onderhoud wordt klimaatadaptatie meegenomen.

Bespreekpunten

- Toelichting over ambities, strategie, stand van zaken en vervolg RAS.
- We werken nu toe naar en samenwerkingsagenda, voor de komende 3 jaar (t/m 2023).
- Overeenstemming/commitment met interne en externe stakeholders over tactische agenda en speerpunten voor de komende 3 jaar.
- Probleemschets en urgentie geven van de speerpunten leefbare kernen.
- We willen kennis van alle partijen inbrengen zodat we een gedragen beeld krijgen wat klimaatadaptatie betekent voor prestatieafspraken woningbouwcorporaties.
- Wat gebeurt er al, waar kunnen we op aanhaken?
- Wat kunnen we samen doen, wat doen we zelf als overheden of als private partij/ondernemer.
- Wat moeten we nog verder onderzoeken? Kwetsbaarheden/kansen.
- Wat zijn laaghangend fruit cq. no regret maatregelen om op korte termijn op te pakken.
- Waar liggen de prioriteiten, wat zijn de belangrijkste speerpunten?
- Op welke manier willen we gaan samenwerken in de samenwerkingsagenda? En wat hebben we daarvoor nodig?
- Hoe willen stakeholders betrokken worden, welke rol zien ze voor zichzelf?
- En hoe gaat dit eruit zien? Hoe concreet/ gedetailleerd? Budgetten?
- Welke mogelijkheden liggen er om onze speerpunten te koppelen aan ontwikkelingen op een andere gebied?

Aanpak

1. Benaderen stakeholders en eventueel deskundigen (*procestrekker/ondersteuning*).
2. Nagaan wanneer worden prestatieafspraken altijd gemaakt? Is dit bij iedere gemeenten/ woningbouwcorporatie rond dezelfde tijd? (*ondersteuning*)
3. Beleidsadviseurs wonen binnen onze gemeente op de hoogte stellen / erbij gaan betrekken met de voorbereiding (*netwerkgroep*).
4. Bijeenkomst met verschillende werkvormen te (korte info/presentatie, discussie, werkateliers, etc..... --> dit afstemmen op ons DOEL per SESSIE. (*team/ondersteuning*)

Hoeveel sessies in totaal?

Kunnen we de speerpunten van leefbare kernen samenvoegen in een sessie?

Stakeholders

- Aedes
- SWR
- Kleurrijk Wonen
- Thius
- Woningstichting Maasdriel
- Waard wonen
- De Kernen
- De Woonggard
- De goede woning
- Beleidsadviseurs Wonen
- Koepel-/Brancheorganisatie ontwikkelaars/aannemers

Deskundigen

- GGD Samen klimaatbestendig
- Groene Huisvesters
- Natuurinclusief bouwen
- Steenbreek?
- TEEB Stad (tool)?

Trekker(s)

- **Organisatie X**

Team

- Miek Blom (gem. Tiel)
- Kees de Jong (gem. Lingewaard)
- Daniëlle Eggink (gem. Neder Betuwe)
- Titia Leuscher (gem. Maasdriel)

Speerpunt 6: Waterbuffering (nog uit te werken)

Termijn: 2021-2023

Bespreekvoorstel waarmee we stakeholders benaderen

Bespreekpunten

Aanpak

Stakeholders

Trekker(s)

- Organisatie X

Deskundigen

Team

Speerpunt 7: Perspectieven en actiepunten voor klimaatbestendige inrichting van de land- en tuinbouw voor de langere termijn.

Termijn: 2020-2023

Bespreekvoorstel waarmee we stakeholders benaderen**Probleemschets en urgentie van het subdoel**

Door klimaatverandering hebben we in Nederland steeds vaker te maken met neerslagextremen, droogte, hitte en verzilting. Zo was er in 2018 sprake van schade in de landbouw door zowel stevige wateroverlast als hagelschade én door ernstige droogte. Ook was het in het teeltseizoen van 2019 warm en droog, waar met name de boeren in het oosten en zuiden van Nederland op de hogere zandgronden last van hadden. De klimaatverandering neemt alleen maar toe en gaat sneller dan verwacht, extremen volgen elkaar sneller op en risico's in de land- en tuinbouw worden steeds groter.

Wat willen we (gezamenlijk) bereiken, wat is het resultaat?

We willen op regionaal niveau een verdiepingsslag maken naar de kwetsbaarheden van de land- en tuinbouw, zodat we op basis van deze inzichten perspectieven en actiepunten kunnen opstellen. Aan de hand van de perspectieven en actiepunten willen we onze land- en tuinbouw beter voorbereiden op het veranderende klimaat (klimaatbestendig inrichten) en daarmee de risico's van klimaatverandering tot een minimum kunnen beperken.

Bespreekpunten

- Toelichting over ambities, strategie, svz en vervolg RAS.
- We werken nu toe naar een samenwerkingsagenda, voor de komende 3 jaar (t/m 2023).
- Overeenstemming/commitment met interne en externe stakeholders over tactische agenda en speerpunten voor de komende 3 jaar.
- Waar zitten onze huidige en toekomstige kwetsbaarheden, kansen en perspectieven? Wat is de stip aan de horizon?
- Is er voldoende water beschikbaar (nu en in de toekomst)?
- Kunnen we het watersysteem nog optimaliseren?
- Kunnen we minder water gebruiken?
- Kunnen we andere gewassen telen?
- Kunnen we teeltsysteem aanpassen?
- Kunnen we teeltcombinaties maken om zo bij te dragen aan biodivers landschap gecombineerd met klimaatbuffers?
- Functiecombinaties maken om zo een economisch beter verdienmodel te kunnen realiseren?
- Zitten de functies op de juiste plek (natuur, landbouw, recreatie)?
- Welke innovaties dragen bij aan een droogte, hitte en waterbestendig systeem? Koppelkansen benutten.
- Is er ruimte in de regelgeving om te kunnen experimenteren?
- Opzetten van een regiobreed platform, regiobreed inzicht in prioritering en programmering van maatregelen, aanspreekpunt voor partijen.

Aanpak

1. Benaderen stakeholders en evt. deskundigen (*procestrekker*).
2. Inventarisatie gesprek over huidige stand van zaken i.r.t. klimaat(adaptatie). Wat gebeurt er al? Wat moeten we nog verder onderzoeken? Inclusief inventarisatie vastleggen in overzicht (*team + ondersteuning*).
3. Werkateliers (live/digitaal) waarbij de inventarisatie besproken wordt, o.a. prioriteiten, (meekoppel)kansen, no regret en laaghangend fruit. Daarna gaan we aan de slag met het bespreken van de eerste contouren voor perspectieven (*team + ondersteuning*).
4. Naar aanleiding van de werkateliers perspectieven en actiepunten voor een klimaatbestendige inrichting van de land- en tuinbouw opstellen voor de langere termijn (*team + ondersteuning*).

Stakeholders

- (Z)LTO
- NFO
- TCO
- Glastuinbouw
- Laanbomenteelt
- Fruitpact
- Provincie Gelderland
- Vitens

Deskundigen

- Aequator groen en ruimte
- WUR
- Gelders Genootschap
- Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Trekker(s)

- **Organisatie X**

Team

- Martine Kriesch (gem. Zaltbommel)
- Jeroen Haas (wsrl)
- Albert-Jan Oevering (gem. West Betuwe)

Speerpunt 8: Perspectieven en actiepunten voor klimaatbestendige inrichting van de natuur voor de langere termijn.

Termijn: 2021 - 2023

Bespreekvoorstel waarmee we stakeholders benaderen**Probleemschets en urgentie van het subdoel**

Door klimaatverandering hebben we in Nederland steeds vaker te maken met wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen. De klimaatverandering neemt alleen maar toe en gaat sneller dan verwacht, extremen volgen elkaar sneller op en risico's voor de natuur worden steeds groter. Zo staan leefgebieden van planten en dieren onder druk en wordt de kans op natuurbranden bij langere droogte verder toe.

Wat willen we (gezamenlijk) bereiken, wat is het resultaat?

We willen op regionaal niveau een verdiepingsslag maken naar de kwetsbaarheden van de natuur, zodat we op basis van deze inzichten perspectieven en actiepunten kunnen opstellen. Aan de hand van de perspectieven en actiepunten willen we onze natuur beter voorbereiden op het veranderende klimaat (klimaatbestendig inrichten) en daarmee de risico's van klimaatverandering tot een minimum kunnen beperken.

Bespreekpunten

- Toelichting over ambities, strategie, stand van zaken en vervolg RAS.
- We werken nu toe naar een samenwerkingsagenda, voor de komende 3 jaar (t/m 2023).
- Overeenstemming/commitment met interne en externe stakeholders over tactische agenda en speerpunten voor de komende 3 jaar.
- Wat zijn de huidige en toekomstige knelpunten voor (natte) natuur in het gebied (doelstellingen, leefgebieden, ecologische verbindingzones)
- Is er voldoende water beschikbaar (nu en in de toekomst)?
- Kunnen we het watersysteem nog optimaliseren?
- Kunnen of moeten we (natte) natuurdoelstellingen aanpassen (zijn ze realistisch)
- Kunnen we beheer aanpassen?
- Zitten de functies op de juiste plek (o.a. natuur, landbouw, recreatie)?
- Kunnen we natuur minder afhankelijk maken van (opp.) water?
- Opzetten van een regiobreed platform, regiobreed inzicht in prioritering en programmering van maatregelen, aanspreekpunt voor partijen.

Aanpak

1. Benaderen stakeholders en evt. deskundigen (*procestrekker*).
2. Inventarisatie gesprek over huidige stand van zaken i.r.t. klimaat(adaptatie). Wat gebeurt er al? Wat moeten we nog verder onderzoeken? Inclusief inventarisatie vastleggen in overzicht (*team + ondersteuning*).
3. Werkateliers (live/digitaal) waarbij de inventarisatie besproken wordt, o.a. prioriteiten, (meekoppel)kansen, no regret en laaghangend fruit. Daarna gaan we aan de slag met het bespreken van de eerste contouren voor perspectieven (*team + ondersteuning*).
4. Naar aanleiding van de werkateliers perspectieven en actiepunten voor een klimaatbestendige inrichting van de natuur opstellen voor de langere termijn (*team + ondersteuning*).

Stakeholders

- Staatsbosbeheer
- Natuurmonumenten
- ANV's collectief Rivierenland
- Stichting Geldersch Landschap en Kastelen
- Stichting Landschapsbeheer Gelderland
- Gelderse Milieu Federatie
- Provincie
- Vitens

Deskundigen

- Aequator groen en ruimte
- WUR
- Gelders Genootschap
- Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Trekker(s)

- **Organisatie X**

Team

- Martine Kriesch (gem. Zaltbommel)
- Jeroen Haas (wsrl)
- Albert-Jan Oevering (gem. West Betuwe)

Speerpunt 9:

We hebben de klimaatkwetsbaarheden van de vitale en kwetsbare functies in onze regio in beeld en geanalyseerd.

Termijn: 2021-2023

Besprekingsvoorstel waarmee we stakeholders benaderen

Aanleiding

DPRA: vanaf 2020 klimaatbestendig en waterrobuust handelen.

Doelen

- We hebben de klimaatkwetsbaarheden van de vitale en kwetsbare functies in onze regio in beeld en geanalyseerd (voor hitte, wateroverlast en overstromingen).
- We hebben de betrokken stakeholders mee in onze ambitie en strategie om alle relevante vitale, kwetsbare functies voldoende te beschermen.
- We hebben inzicht in de risico's voor klimaatextremen, ook na genomen maatregelen; voor deze restrycties zijn door stakeholders gezamenlijke protocollen opgesteld over wat te doen als het toch misgaat.
- Alle verantwoordelijke partijen hebben hun vitale, kwetsbare functies optimaal beschermd tegen mogelijke calamiteiten als gevolg van klimaatverandering. Zo :
 - zijn kwetsbare objecten, zoals rioolkasten, elektriciteitskasten niet meer kwetsbaar voor wateroverlast (piekbui en kwel)
 - zijn ondergrondse leidingen (CAI,riool, water, elektra) niet meer kwetsbaar voor hitte
 - is de bereikbaarheid t.b.v.hulpdiensten ondanks de klimaatverandering onder alle omstandigheden gewaarborgd.

Besprekingspunten

- Toelichting over ambities, strategie, stand van zaken en vervolg RAS.
- We werken nu toe naar en samenwerkingsagenda, voor de komende 3 jaar (t/m 2023).
- Overeenstemming/commitment met interne en externe stakeholders over tactische agenda en speerpunten voor de komende 3 jaar.
- Probleemschets en urgentie van het subdoel.
- Inzicht in wat nu al geregeld is.
- Niet alleen inzicht in waar kwetsbare voorzieningen maar ook waar kwetsbare mensen zich bevinden.
- Inzicht in communicatiestromen
- Hoe kunnen de regionale overheden (provincies en secundair ook gemeenten) goede afwegingen maken over het versterken van de bescherming van de vitale en kwetsbare functies. Dit in relatie tot het risico op maatschappelijke ontwrichting en economische schade ten gevolge van klimaatverandering. Kunnen we dit fase gewijs doen? Beginnen met partijen waar we meeste bereik hebben.

Aanpak

Deskresearch Q4 2020:

1. Wat verstaan we onder vitale en kwetsbare functies op basis van excel lijst RHDHV/ Culemborg en op basis van nationale lijst – 13 V&K functies. Beantwoorden van de vraag: wat speelt in Rivierenland? Wie is verantwoordelijk beslissingsbevoegd;
2. Lijst delen binnen alle gemeenten en reactie vragen.
3. Reacties analyseren en grote lijn hieruit destilleren.

Parallel hieraan:

4. In kaart brengen van (landelijk) onderzoeksresultaten V&K en grote lijn
5. Kennissessie over provinciale aanpak klimaatadaptatie en Gelderse infra

Stakeholders

- Veiligheidsregio
- Regionale wegbeheerders: RWS/Provincie
- Waterschap
- Woningbouwcorporaties
- GGD
- Nutsbedrijven: Liander, Vitens
- Coördinatoren gemeentelijke piketdiensten
- Vertegenwoordigers supermarkten
- Burgemeesters.

Deskundigen

- Kennisinstituten: NKWK/Deltaris/WUR
- Praktijkvoorbeelden lokale en regionale praktijk:

Trekker(s)

- **Organisatie X**

Team

- Nancy de Vries (provincie Gelderland)
- Sander Booms (gem. Culemborg)
- Externe partij

Speerpunt 10:

We hebben de betrokken stakeholders mee in onze ambitie en strategie om alle relevante vitale, kwetsbare functies voldoende te beschermen.

Termijn: 2021-2023

Bespreekvoorstel waarmee we stakeholders benaderen

Aanleiding

DPRA: vanaf 2020 klimaatbestendig en waterrobuust handelen.

Doelen

- We hebben de klimaatkwetsbaarheden van de vitale en kwetsbare functies in onze regio in beeld en geanalyseerd (voor hitte, wateroverlast en overstromingen).
- We hebben de betrokken stakeholders mee in onze ambitie en strategie om alle relevante vitale, kwetsbare functies voldoende te beschermen.
- We hebben inzicht in de risico's voor klimaatextremen, ook na genomen maatregelen; voor deze restrisico's zijn door stakeholders gezamenlijke protocollen opgesteld over wat te doen als het toch misgaat.
- Alle verantwoordelijke partijen hebben hun vitale, kwetsbare functies optimaal beschermd tegen mogelijke calamiteiten als gevolg van klimaatverandering. Zo :
 - zijn kwetsbare objecten, zoals rioolkasten, elektriciteitskasten niet meer kwetsbaar voor wateroverlast (piekbui en kwel)
 - zijn ondergrondse leidingen (CAI,riool, water, elektra) niet meer kwetsbaar voor hitte
 - is de bereikbaarheid t.b.v.hulpdiensten ondanks de klimaatverandering onder alle omstandigheden gewaarborgd.

Bespreekpunten

- Zie speerpunt 9

Aanpak

- Parallel/in samenhang met speerpunt 9

Stakeholders

- Veiligheidsregio
- Regionale wegbeheerders: RWS/Provincie
- Waterschap
- Woningbouwcorporaties
- GGD
- Nutsbedrijven: Liander, Vitens
- Coördinatoren gemeentelijke piketdiensten
- Vertegenwoordigers supermarkten
- Burgemeesters.

Deskundigen

Trekker(s)

- **Organisatie X**

Team

- Nancy de Vries (provincie Gelderland)
- Sander Booms (gem. Culemborg)
- Externe partij